

לרפואת רחמים בן אסתר, לרפואת רחל ציון בת אודיה, לעילוי נשמת לאה מרים בת נחמיה ע"ה

פרשת מקץ

עניני הפרשה: חלומות פרעה • פתרונו של יוסף • מינוי יוסף למשנה למלך • ירידת השבטים

למצרים • האשמת השבטים כמרגלים • השבת כספם ועלייתם ליעקב • ירידת בנימין • עלילת

- גניבת הגביע

הזכיר שר המשקים את יוסף בלשון בזיון, בכינוי 'נער, עברי, עבד לשר הטבחים', וכוונתו היתה שהוא שוטה כנער ואינו ראוי לגדולה, עברי שאינו יודע את השפה המצרית, ועבד, ולפי חוקי מצרים אינו יכול להתמנות למלך.

• **פתרוננו של יוסף:** ציוה פרעה להוציא את יוסף מבית הסוהר, וכשאמר לו פרעה ששמע עליו שבכוחו לפתור חלומות - השיב לו יוסף שאין החכמה משלו, אלא אלוקים יתן בפיו מענה לשלום פרעה. סיפר לו פרעה את חלומותיו, ויוסף השיב לו תחילה ששתי החלומות הם ענין אחד המרמז על העתיד לבוא, הפרות והשיבולים היפות והבריאות מרמזות על שבע שני שבע, שבהם האנשים מתבוננים בעין יפה זה על זה ואין עיניהם צרות זה בזה, והפרות והשיבולים הרעות מרמזות על שבע שני רעב שיהיו אחריהם, ואכילת הפרות והשיבולים הטובות על ידי הרעות באה ללמד שכל שמחת שנות השבע תשכח בשני הרעב. והטעם שנראה הדבר לפרעה פעמיים, בשני חלומות שונים, להודיעו שהדבר מוכן ומזומן מאת ה', ויקרה במהרה. הוסיף יוסף ויעץ לפרעה למנות איש נבון וחכם שיאסוף בשבע שני השבע את כל האוכל שבמצרים אל אוצרותיו של פרעה, וכך גם בשנות

• **חלומות פרעה:** שנתיים לאחר שיצא שר המשקים מבית הסוהר [שתים עשרה שנה לאחר שהוכנס יוסף לבית הסוהר, ושלוש עשרה שנה לאחר ירידתו למצרים], חלם פרעה חלומות שהיו בהם רמזים על העתיד לבוא על מצרים וסביבותיה. בחלומו הראשון ראה פרעה את עצמו עומד על שפת היאור, הוא הנילוס, ומן המים עולות שבע פרות ובריאות ורעות באגם, לאחר מכן עולות משם שבע פרות נוספות רעות מראה ורזות, ועומדות אלו לצד אלו, ולאחר מכן אכלו הפרות הרעות והדקות את הפרות היפות והבריאות. התעורר פרעה ונרדם שנית, ובחלומו השני שבע שיבולים צומחות בגבעול אחד, בריאות וטובות. לאחר מכן צמחו שבע שיבולים דקות וחבוטות, ושיבולים אלו בלעו את השיבולים הבריאות והטובות, והקיץ פרעה משנתו.

בבוקר הוטַרד פרעה מכך שאִינו יודע את פתרון החלומות, עד שהִיתָה רוחו מִקְשָׁקֶשֶׁת בּו כַּפְעֻמּוֹן. חֲרֻטוּמֵי מִצְרַיִם, הַמִּשְׁתַּמְשִׁים בַּעֲצֻמּוֹת מֵתִים כְּדִי לְדַעַת דְּבָרִים נִסְתָּרִים, נִיסּוּ לִפְתּוֹר אֶת חֲלוּמוֹ בַּדְּרָכִים שׁוֹנוֹת שֶׁלֹא הִתְיַשְּׁבוּ עַל לֵב פְּרַעְהַ, וְשֶׁר הַמִּשְׁקִים הִזְכִּיר לִפְנֵי פְרַעְהַ אֶת יוֹסֵף, שִׁפְתָר אֶת חֲלוּמוֹ וְאֶת חֲלוֹם שֶׁר הָאוֹפִים, וְהִתְקִימוּ פִתְרוֹנֵתָיו. אֲךָ בַּרְשָׁעוֹתָיו

הרעב יהיה אוכל לאנשי הארץ. דברי יוסף הוטבו בעיני פרעה ובעיני כל עבדיו.

• **מינוי יוסף למשנה למלך:** אמר פרעה לעבדיו שגם אם יחפשו לא ימצאו אדם כיוסף שיש בו רוח אלוקים, וכיון שיעץ לו יוסף שימנה איש נבון וחכם - אמר לו פרעה שאין מי שמתאים לכך יותר מיוסף עצמו, ומינה אותו על כל ביתו ועל כל ארץ מצרים, נתן לו את טבעתו כסימן שהוא יהיה המשנה למלך, הלבישו בגדי ותכשיטי מלכות, הרכיבו במרכבה השניה בחשיבותה המהלכת תמיד עם מרכבת המלך, ואמר לו פרעה שאמנם הוא עצמו ישאר בחשיבותו לענין זה שרק הוא יקרא 'מלך', אך יוסף יהיה הממונה בפועל על כל ארץ מצרים. שינה פרעה את שמו של יוסף ל'צפנת פענח', כלומר, מפרש ומפענח דברים מוצפנים ונסתרים, נתן לו לאשה את אסנת בת פוטיפר, ובאותו זמן היה יוסף בן שלשים שנה.

כפי שפטר יוסף, באו שבע שנים של שבע גדול במצרים, ויוסף קיבץ באותם שנים תבואה מרובה כחול הים עד שחדלו מלסופרה. באותם שנים נולדו לו מאסנת שני בנים, קרא יוסף לראשון 'מנשה', לשון שכחה, כי השכחו ה' את כל צרותיו שהיו לו בבית אביו. ולשני קרא 'אפרים', להודות לה' על שהפירה אותו בארץ עונויו.

לאחר שנות השבע התחילו שנות הרעב במצרים ובכל הארצות שסביבה, התבואה ששמרו התושבים עצמם - נרקבה, וכולם הוצרכו לבא ליוסף שיתן להם מזון, וכן מהארצות הסמוכות באו כל האנשים למצרים לקנות אוכל.

• **ירידת אחי יוסף למצרים, והאשמתם כמרגלים:** אף שבאותם שנים לא שרתה על יעקב אבינו רוח נבואה, מכל מקום נצנצה בו רוח הקודש לראות שבמצרים יש לו תקוה, ואף שבאותו זמן היה לו עדיין מזון לא רצה שבני ישמעאל ובני עשיו יראו שבני ביתו שבעים, ולכן שלח את בניו למצרים כדי לקנות אוכל, אך את בנימין לא שלח, מחשש שיקרה לו אסון בדרך, שהשטן מקטר בשעת הסכנה. אחי יוסף, שידעו שיוסף במצרים, החליטו בדעתם שכאשר יהיו שם יחפשוהו ויפדו אותו אפילו בממון רב. בציווי אביהם נכנסו האחים למצרים בעשרה שערים שונים, כיון שהיו כולם נאים

וגיבורים, שלא יתנו בהם עין רעה.

בבואם לפני יוסף השתחוו לו האחים, והוא הכירם - כיון שלא השתנו כל כך באותם שנים, אך הם לא הכירו אותו כיון שכאשר עזבוהו היה נער, ועתה היה לאיש עם זקן. זכר יוסף את החלומות שחלם וראה שהם מתקיימים כעת, כשהאחים משתחווים לו, אך לא אמר להם שהוא יוסף, אלא נהג עמהם כאדם זר והאשים אותם שבאו לרגל את ארץ מצרים, והוכיח זאת מכך שנכנסו בעשרה שערים שונים. האחים סיפרו לו את קורות משפחתם ואמרו לו שנכנסו בעשרה שערים כיון שרצו לחפש את יוסף אחיהם שאבד להם. אך יוסף לא קיבל את דבריהם, ואמר להם שלא יאמין לדבריהם אלא אם כן ישלחו את אחד האחים להביא את בנימין מארץ כנען, ותשעת האחים ישארו אצלו בבית הסוהר, ובינתיים השאיר יוסף בבית הסוהר את כל עשרת אחיו שלשה ימים. אך ביום השלישי הסכים יוסף שתשעה מאחיו יעלו לארץ כנען, ואף יקחו עמם תבואה למשפחתם, אך ישאירו אצלו בינתיים את שמעון, וכשיחזרו ויביאו את בנימין - יאמין לדבריהם שאינם מרגלים ולא יהרגם.

כיון שיוסף העמיד פנים שאינו יודע לשון הקודש, והאחים לא ידעו מצרית, דיברו האחים עם יוסף על ידי מתורגמן [והיה זה מנשה בנו], ולכן בהיותם ליד יוסף וחשבו שאינו מבין את דבריהם, דיברו האחים ביניהם בלשון הקודש והאשימו את עצמם בכך שלא ריחמו על יוסף כשהתחנן אליהם, וראובן הוסיף ואמר שהזהיר אותם שלא יעשו ליוסף דבר, והנה כיון שלא שמעו לו - מעניש אותם ה' כעת על הדבר. כיון ששמע יוסף שהם מתחרטים על מכירתו הסב פניו והתרחק מהם כדי שלא יראוהו, ובכה, אך כאשר חזר לקח מהם את שמעון ואסרו. ציוה יוסף לתת להם צידה לדרך ולמלא את שקיהם תבואה, וציוה על הממונה על ביתו להכניס לתוך שקיהם גם את הכסף ששילמו לו על התבואה. לאחר שהלכו האחים הוציא יוסף את שמעון מבית הסוהר, האכילו והשקהו.

• **השבת כספם ועלייתם ליעקב:** כשהיו האחים בדרכם לארץ כנען פתח לוי את שקו כדי לתת אוכל לחמורו, ומצא את צרור כספו שם, ונחרדו כל האחים כיון שהבינו שדבר זה יהיה סיבה

יראוהו - נכנס לחדרו ובכה שם, רחץ פניו ויצא אליהם כשהוא מתאפק מלבכות בפניהם.

כשישב לסעודה עשה יוסף עצמו כמנחש על ידי הגביע, אמר להם את שמותיהם והושיבם כסדר לידתם, ואת בנימין הושיב לצידו באומרו שלשניהם אין אם. מלבד המנה שקיבל כל אחד מהם קיבל בנימין עוד ארבע מנות, מיוסף, מאסנת, ממנשה ומאפרים. אף שמזמן שנמכר יוסף נמנעו האחים ונמנע יוסף מלשתות יין, באותו יום שתו כולם והשתכרו.

• **עלילת גניבת הגביע:** כשבאו האחים לחזור לארץ כנען ציוה יוסף על הממונה בביתו למלאות את שקיהם בתבואה, לשים בשקו של כל אחד מהם את צרור כספו, ובשקו של בנימין להוסיף ולשים גם את גביע הכסף של יוסף, שהראה בפניהם כאילו הוא מנחש על ידו. למחרת בבוקר יצאו האחים מהעיר בדרכם לארץ כנען, וקודם שהתרחקו מהעיר שלח יוסף את הממונה על ביתו שירדוף אחריהם, ויאשים אותם בכך שהם השיבו ליוסף רעה תחת טובה וגנבו ממנו את גביע הכסף. האחים הכחישו את הדבר ואף הוכיחו את טענתם ואת ישרותם בכך שאפילו כסף שניתן שלא מדעתם בשקיהם - החזירו מארץ כנען הרחוקה, וקל וחומר שלא יגנבו בדדון מבית יוסף כסף או זהב, וכיון שהיו בטוחים בצדקתם אמרו לו שאם ימצא הגביע אצל אחד מהם יסכימו שייגזר דינו למיתה, ושאר האחים יהיו עבדים ליוסף. השיב להם הממונה שאמנם כך היה ראוי שיהיה דינם, אך הוא ינהג עמם לפנים משורת הדין וישחרר את כולם, ואף מי שימצא בידו הגביע לא יומת אלא יהיה עבדו. הורידו האחים את שקיהם לארץ ופתחו אותם כדי שיוכל הממונה לבדוקם, וכדי שלא יבינו שהוא יודע היכן הגביע התחיל את חיפושיו מהגדול לקטן, עד שבחיפוש האחרון, אצל בנימין, נמצא הגביע בשקו. כשראו זאת האחים קרעו את בגדיהם מרוב צער, חזרו לבית יוסף והשתחוּ לפניו על הארץ. תמה יוסף על מעשה הגניבה ואמר להם שהיה להם להבין שאדם חשוב כמותו יכול לנחש מעצמו - אף ללא עזרת הגביע - שהם אלו שגנבוהו, ואם כן כיצד העלו בדעתם לעשות דבר כזה. השיב לו יהודה שיודעים הם בבירור שלא חטאו בגניבה זו, אך ה' מצא מקום להענישם על חטא אחר שעשו, ולכן מקבלים הם את דינם, ויהיו הם ובנימין עבדים ליוסף. אך יוסף השיב לו שאינו רוצה בכך, אלא רק בנימין - שאצלו נמצא הגביע - יהיה לו עבד, ואילו שאר האחים יעלו לשלום לארץ כנען, אל יעקב אביהם.

נוספת להעליל עליהם עלילות שקר. בבואם ליעקב אביהם סיפרו לו את כל מה שאירע להם עם המשנה למלך מצרים, ואת דרישתו שיביאו איתם את בנימין. כאשר רוקנו כל האחים את שקיהם ומצא כל אחד את צרור כספו שם, התייראו האחים ויעקב אביהם מהעלילה שתבוא עליהם בעקבות כך.

יעקב סירב לשלוח עמם את בנימין, כיון שלא האמין לדבריהם אלא חשד בהם שהם אלו שהרגו או מכרו את שמעון, כפי שעשו ליוסף, וגם כשראובן הציע לו שיטול את בנימין תחת אחריותו, ואם לא ישיבנו אליו יהיה יעקב רשאי להמית את שני בניו של ראובן סירב לכך יעקב, באומרו שדברי שטות הם, שהרי גם בניו של ראובן נחשבים כבניו של יעקב, ומה התועלת שתהיה לו בכך שיהרגם.

אמנם כאשר תם האוכל בבית יעקב, וביקש מהאחים שיחזרו ויקנו במצרים אוכל נוסף, אמר לו יהודה שהמשנה למלך מצרים הזהירם שלא יחזרו לראות פניו ללא בנימין, ולכן לא תהיה כל תועלת בכך שירדו שוב ללא בנימין, והרי סכנתו של בנימין היא ספק, ואילו מיתתם ברעב היא ודאית, והוסיף יהודה ואמר שהוא עצמו יהיה ערב על החזרתו של בנימין כשהוא חי, ואם לא ישיבנו - יהיה החטא מוטל עליו בעולם הזה ובעולם הבא.

• **ירידת בנימין:** קיבל יעקב את דברי יהודה, אמר לבניו שיטלו עמם מנחה מפירות הארץ, יקחו עמם כסף בסכום כפול, שמא בינתיים התייקרה התבואה, וכן יקחו את הכסף שהושב להם שלא מידיעתם להחזירו למצרים, וירדו עם בנימין. עשו האחים כדברי יעקב, ירדו למצרים ועמדו לפני יוסף. ציוה יוסף על אנשי ביתו להזמין לסעודה, אך האחים פחדו שהוזמנו לבית יוסף כדי להעליל עליהם עלילות בעקבות הכסף שהוחזר לשקיהם, ולכן לא רצו להכנס לבית יוסף עד שהסבירו לממונה על הבית שאינם יודעים כיצד אירע שהכסף שהביאו חזר לשקיהם, והביאוהו עמם להשיבו. אך הממונה אמר להם שבספם הגיע לידו והכסף שבשקיהם הוא מטמון שניתן להם מאת ה', והוציא אליהם את שמעון מבית הסוהר. כששמעו זאת האחים באו ונכנסו לבית יוסף, הכינו וקשטו את המנחה שהביאו לו, וכשבא יוסף בצהריים הביאו לו את המנחה והשתחוּ לו. לשאלתו השיבו שיעקב אביהם עדיין חי, ושלומו לו. כיון שראה יוסף את בנימין - היחיד שהיה אחיו גם מאמו - התחממו רחמיו וביקש לבכות, וכדי שלא

